

visió de pisos mitjançant una decoració de frisos amb arcuacions, dents de serra, etc., i la perforació amb finestres a cada una de les plantes. Precisament aquesta profusió d'obertures és la que marca més distanciament entre els campanars llombards i els seus antecedents, al nostre país.

Els models amb els quals es basa aquesta tipologia d'edificis es troba, com hem dit, al nord d'Itàlia, el més antic dels quals és Sant Apolinare Nuovo, a Ravenna (segle V). Altres edificis són Sant Llorenç i Sant Sàtiro, a Milà. Un dels models més representatius, juntament amb Sant Apolinare, és el campanar de Santa Maria Pomposa, que a més de tenir els elements característics de la decoració llombarda disposa d'una decoració amb ceràmica vidriada pintada incorporada a la mateixa estructura del mur. També a la regió de Siena es poden trobar alguns d'aquests models.

Tornant a casa nostra, i parlant dels antecedents anteriors a la implantació de l'arquitectura llombarda (a principis del segle XI), es conserven alguns exemplars de campanars de torre: Santa Coloma de Fitó (ja esmentat abans), Sant Julià d'Uxols, i ja més coneguts, Sant Climent de Coll de Nargó (amb una torre tronc-piramidal —no prismàtica— que presenta dos nivells d'obertures: el superior corresponent a un moment tardà, de formes llombardes evolucionades, i un nivell d'obertures originals formades per unes finestres amb arcs escanyats, de formats, amb una certa insinuació de l'arc de ferradura). També tenim el campanar de Sant Mateu de Bages, el de Sant Andreu de Gurb i finalment el campanar de Santa Elena de Rodes (una estructura extremadament antiga, amb tres finestres a la façana de ponent amb arcs de ferradura escanyats, i dues finestres a les altres façanes, amb una decoració extremadament complexa).

Evidentment les tipologies de campanars pre-romànics que avui dia podem conèixer no s'adiuen, en absolut, a l'estructura del campanar llombard. Simplement es tracta de constatar que en el moment en què s'introdueixen les fórmules llombardes a casa nostra, la tradició de construir campanars de torre era un element perfectament dominat pels constructors del nostre país.

D. D. P.

BIBLIOGRAFIA

Sexto Seminario sobre El Monacato. La imagen del monje en la Edad Media.— "Codex Aquilaren-sis. Cuadernos de Investigación del Monasterio de Santa Maria la Real" (Aguilar de Campoo), núm. 8 (julio 1993), 152 pàgs.

Ens hem de felicitar de la perseverant tasca d'estudi promoguda per aquesta entitat formada a l'entorn del monestir de Santa Maria la Real (Palència). El volum recull part dels treballs presentats en aquest sisè seminari, que tot i no tenir una relació directa amb el nostre monacat sí que aporten recerques que ens ofereixen metodologies vàlides per a l'estudi del monacat català d'època medieval, tant benet com cistercenc, amb l'avantatge d'exposar possibles paral·lelismes que farien més reeixit qualsevol treball de recerca.

Esperem la continuïtat d'aquesta tasca de recerca i de publicació d'un temari que ens ajuda a enriquir el coneixement, en general, de la cultura i de l'art medievals de l'Europa Occidental i més concretament de les diferents contrades de la Península Ibèrica.

J.-F. C. F.

* * *

VENDRELL I SAZ, Màrius / GARCIA I VALLÈS, Maite / ALARCÓN I PARRA, Sònia: *La porta ferrada de Sant Feliu de Guíxols: degradació i conservació.*— "Sant Feliu de Guíxols. Arxiu i Museu d'Història de la Ciutat", núm. 16 (desembre 1993) 2-6, amb il·lustracions.

El Departament de Cristal·lografia i Mineralogia de la Universitat de Barcelona ha fet una acurada i rigorosa investigació i estudi dels problemes que planteja la degradació i en conseqüència la conservació d'aquesta resta arquitectònica pre-romànica del conjunt monumental del monestir de Sant Feliu de Guíxols. La recerca és una anàlisi dels materials de construcció (pedra i morter), de les formes i causes de la degradació, i per últim les propostes de conservació. L'estudi queda resumit amb els següents mots: "*L'agent meteoritzador i causant de la degradació que pateix la pedra amb què es va construir la Porta Ferrada és l'aigua ... en qualsevol cas, un cop eliminada la incidència de l'aigua directa de la pluja, queda la presència d'humitat ambiental, i si es vol evitar absolutament aquesta amb algun tipus de capa protectora cal eliminar prèviament la capa alterada de roca ... Aquesta capa s'elimina fàcilment, ja que està molt despresada de la roca, per abracció amb un raspall de pues no metàl·liques i en sec. Una solució possible seria la protecció de la superfície de la pedra amb un producte hidrofugant que aturés la penetració d'humitat en la pedra, i per tant la seva alteració. Els tractaments hidrofugants requereixen un seguiment del seu estat, així com de l'estat d'alteració de la roca, i una renovació de la capa hidròfuga cada cert període de temps, que varia entre 3 i 7 anys*".

Pensem que la tasca feta pels membres d'aquest departament universitari dedicat a la tasca d'ajudar en la recerca científica per a la conservació del patrimoni cultural i que signen aquest treball aporta una investigació de gran qualitat i que ha de permetre millorar el coneixement que es té de la degradació de la roca i del morter dels conjunts monumentals del nostre patrimoni arquitectònic. Per això no ens resta sinó desitjar la continuació d'aquesta meritoria tasca científica.

Joan-F. Cabestany i Fort

INFORMACIÓ

Els propers dies 14 a 17 de setembre de 1994 es portarà a terme, al monestir de Santa Maria la Real, d'Aguilar de Campoo (Palència), organitzat per la Asociación Española de Amigos de los Castillos, el *I Congreso de castellología ibérica*, que centrarà les seves activitats en l'estudi de la fortificació militar medieval, i especialment en els temes següents: terminologia i tipologia, sistemes d'atac i defensa, protecció del patrimoni, arqueologia, etc. Paral·lelament es portaran a terme diverses exposicions de maquetes, diorames, miniatures i armament medieval, així com una exposició didàctica sobre el castell medieval i la projecció de diversos vídeos relacionats amb la castellologia. Per a més informació adreceu-vos a: Secretaría del 1º C.C.I. Asociación Española de Amigos de los Castillos, c/ Bárbara de Braganza, 8 - 28004 Madrid. Tel. (91) 319.18.29.

* * *

Organitzada pel Servei del Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona es portarà a terme, el proper mes de novembre, una Taula Rodona sobre *Ceràmica medieval catalana, segles IX-XIII*, amb la finalitat de posar en comú les novetats sobre l'estudi d'aquests materials i discutir-les amb un cert deteniment.

* * *